

טופס סילבוס

פוליטיקה עירונית בישראל - מבט תיאורטי והיסטורי

Urban politics in Israel- theoretic and historic perspectives

סמסטר ב תשע"ה

4 ש"ס

סוג המסגרת: סמינר לתואר שני

שם המרצה: ד"ר אדר' טליה מרגלית

טלפון:

דואר אלקטרוני: taliamar@post.tau.ac.il

שעות קבלה: לפי תאום טלפוני מראש

בניין:

חדר:

תיאור הקורס

בסמינר נעסוק בתיאוריות עכשוויות הדנות בפוליטיקה של הפיתוח, העיצוב והתכנון העירוני וניישם את כליהן לבחינת והערכת תהליכי פיתוח עירוניים בארץ מן המאה ה-19 ואילך. נתחיל בסקירת קונספטים הדנים באינטרסים ציבוריים, קבוצתיים ופרטיים בתכנון פיזי, בפוליטיקה עירונית, ביחסי פיתוח בין מדינה, רשויות, יזמים וקבוצות בחברה, ובין אידאולוגיות, משטרי צריכה ומגמות בחשיבה התכנונית והאדריכלית. מכאן נסקור ונזהה כרונולוגית את הגורמים המשמעותיים בפיתוח המקומי לתקופותיו: השפעת המאבקים האתניים והמפלגתיים, ניהול המשאבים המשותפים, דיור וקרקע לפני ומאז קום המדינה, פרויקטים ממשלתיים והשפעות גלובליות, ועוד. נקשור בין מהלכי תכנון ופיתוח עכשוויים ומוקדמים, נאמוד שינויים והמשכיות ונזהה דפוסי פיתוח טיפוסיים, הישגים ובעיות. הצגת עבודות הרפרט והסמינר תעבה את הידע התיאורטי מתוך חקר אישי של נושא או שאלה בתכנון הישראלי עכשווי.

The seminar will introduce current theories dealing with the politics of urban planning, urban design and development, and use their tools to examine urban development in Israel from the 19th century onwards. The first sessions will introduce concepts of urban politics and it's association with local society, national ideologies, planning and architectural theories and shifting accumulation regimes. Then, we will trace local history to identify the main factors in successive developmental periods: relations between governments, markets and citizens, ethnic and ideological struggles, management of assets and of housing before and after the initiation of the state, and

more. To sum-up we will define continuity and change in local development patterns, and evaluate main achievements and failures. The students' papers will add to the discussion based on a research of issue, text case or question in current Israeli planning.

דרישות הקורס

קריאה והשתתפות בדיונים בכיתה, הכנת והצגת רפרט, עבודה מסכמת

מרכיבי הציון הסופי

קריאה והשתתפות פעילה בכיתה 10%, הצגת רפרט בכיתה והגשת תכנית מחקר 30%, עבודת סמינר 60%

נושאי הקורס (נתון לשינויים)

דיון תיאורטי

1 מבוא- פוליטיקה של פיתוח ותכנון מרחבי

סימנים (היסטוריים) בשטח: קצב פיתוח והשתנות חברתית.

- אברהם דורון (2010): סוף עידן האזרחות החברתית, עיונים בתקומת ישראל 20, 396-412
- Conzen, M.P. (2001): Study of Urban Form in the United States, Urban Morphology 5-1.

2 עיר בתיאוריה מבנית: "מכונת הצמיחה" והאינטרס הציבורי

- Alexander, E. R. (2002), The Public Interest in Planning: From Legitimation to Substantive Plan Evaluation, Planning Theory, Vol. 1(3): 226-249.
- Logan J.R. & Molotch H.L. (2002): The City as a Growth machine, at: Readings in Urban Theory, Fainstein S. and Campbell S. ed.

3 תיאורית המשטר העירוני (Urban Regime Theory): קואליציות פיתוח ועסקאות תכנון,

דגמי פיתוח משתנים והרגלים מובנים (Path dependency)

- Fainstein, S. (1990): Economics, politics and development policy: The convergence of New York and London, International Journal of Urban and Regional Research, 14.4, 553-575
- Tasan -Kok, T. (2008), Changing Interpretations of 'Flexibility' in the Planning Literature: From Opportunism to Creativity? International Planning Studies, Vol. 13, No. 3: 183-195

4 תיאורית הרגולציה (Regulation Theory): משטרי צריכה הגמוניים, בין הכלכלי

"הלא כלכלי"

- Swyngedouw, E. Moulaert, F. and Rodriguez, A. (2002), Neoliberal Urbanization in Europe: Large-Scale Urban Development Projects and the New Urban Policy, Antipode, 34. 3, 542-

577(36).

- Brenner N. and Theodore N. (2005), Neoliberalism and the urban condition, CITY, 9. 1, p. 101- 107.

דיון היסטורי

5 **התיאוריה הפוסט קולוניאלית: פיתוח עירוני וזהות לאומית**

פלשתינה במאה ה-19: חקיקה, רישום קרקע ושינויים במערך היישובי

- Blomley N. (2003) Law, Property, and the Geography of Violence: The Frontier, the Survey, and the Grid, Annals of the Association of American Geographers, Vol. 93, No. 1, pp. 121-141

6 **התגבשות המאבק בין שמאל וימין, כפר ועיר והשפעתו על דפוסי הפיתוח בחברה היהודית**

- גוטוויין ד. (2010): על הסתירה בין האתוס החלוצי לאידאולוגיה הסוציאליסטית בתנועת-העבודה הישראלית: דוד בן-גוריון ויחזק בן-אהרן 1948-1967, עיונים בתקומת ישראל, כרך 20, עמ' 208-248.

7 **מנדט: השפעת המאבקים הלאומיים על תכנון ופיתוח בערים הגדולות**

- Rabinowitz D. and Montereescu D. (2008): Reconfiguring the "Mixed Town": Urban Transformations of Ethnonational Relations in Palestine and Israel, Int. J. Middle East Stud. 40, 195-226
- Ram U.: Jerusalem, Tel Aviv and the Bifurcation of Israel, International Journal of Politic Culture and Society (2005) 19: 21-33

8 **הקמת המדינה, כינון המערך התכנוני והקרקעי ושינוי המרחב העירוני משנות ה-50**

- יפתחאל, י. וקדר, ס. (2000): על עצמה ואדמה: משטר המקרקעין הישראלי, תיאוריה וביקורת 16, הוצאת הקבוץ המאוחד, תל אביב.
- Golan, A. (1999), Zionism, Urbanism, and the 1948 Wartime Transformation of the Arab Urban System in Palestine, Historical Geography 27, 152-166.
- Golan, A. (2009), War and Postwar Transformation to Urban Areas: The 1948 War and the Incorporation of Jaffa into Tel Aviv, Journal of Urban History, (7)35, 1020-1036

9 **מדינת רווחה: מפעלי בניה, פרבור ושיקום "סלאמס"**

- קלוש, ר. ולו-יון י. (2000): הבית הלאומי והבית האישי: תפקיד השיכון הציבורי בעיצוב המרחב, תיאוריה וביקורת, במה ישראלית, גיליון מס' 16: מרחב, אדמה, בית, הוצאת הקיבוץ המאוחד
- Carmon, N. (2001) Housing Policy in Israel: Review, Evaluation and Lessons, Journal of Israel Affairs 7(4): 181-208.

10 **תכנון עכשווי: שאלות והצדקות**

- Smith, N. (2002) New Globalism, New Urbanism: Gentrification as Global Urban Strategy, Antipode 34(3): 427-450.
- Dannestam T, (2008) Rethinking Local Politics: Towards a Cultural Political Economy of

Entrepreneurial Cities, Space and Polity, Vol. 12, No. 3, 353–372.

- MacLeod G, 2002 "From Urban Entrepreneurialism to a 'Revanchist City'? On the Spatial Injustices of Glasgow's Renaissance", *Antipode* 602-625

11 תכנון ואזרחות עירונית

- Purcell, M. (2003), Citizenship and the right to the global city: Reimagining the capitalist world order, International Journal of urban and regional research, 27/6. 564- 590
- חנאא חמדאן- סליבא (2014), מאבק על הזכות לעיר בשכונת חליסה בחיפה, בתוך: פנסטר, ט. ושלמה, א. (עורכים) ערי המחר תכנון, צדק וקיימות היום, הוצאת הקבוץ המאוחד- קו אדום, עמ' 109-92.

לקריאה נוספת

- Aalbers M B, 2013 "Neoliberalism is dead. . . long live neoliberalism!" *International Journal of Urban and Regional Research* 37.3, 1083–90.
- Alterman, R. (2003) The Land of Leaseholds: Israel's Extensive Public Land-Ownership in an Era of Privatization, in: Leasing Public Land: Policy Debates and International Experiences, Burassa S. C. and Hong Y. H. (eds.) The Lincoln Institute of Land Policy, Cambridge, Mass. pp. 115-150
- Angoti T. (2013) The new century of the Metropolis, enclave Development and Urban Orientalism, Routledge.
- Biddulph M, 2011 "Urban design, regeneration and the entrepreneurial city" *Progress in Planning*, 76(2), 63-103.
- Blomley, N. (2004) UNSETTLING the CITY, urban land and the politics of property, Routledge, New York and London.
- Brenner N. and Theodore N. (2005), Neoliberalism and the urban condition, CITY, 9. 1, 101- 107.
- Brenner N., Marcuse P. and Mayer M. (2012): Cities for People, Not for Profit- Critical Urban Theory and the Right to the City, Routledge.
- Campbell, H. & Marshall, R. (1999) Ethical frameworks and planning theory, International Journal of Urban and Regional Research, 23: 464–479.
- Campbell, H. & Marshall, R. (2002), Utilitarianism's Bad Breath? A Re-evaluation of the Public Interest Justification for Planning', Planning Theory 1(2): 165–89.
- Carmon, N. and Fainstein S. (eds.) (2013), Policy, Planning and People: Promoting Justice in Urban Development, University of Pennsylvania Press.
- Edensor T. , Jayne M., (editors) (2012), Urban Theory Beyond the West: A World of Cities, Routledge.
- Felton E., Zelenko O. and Vaughan S. (editors), Design and Ethics- Reflections on Practice, Routledge.

- Fainstein, S. (2000): New Directions in Planning Theory, Urban Affairs Review 35: 451-478.
- Golan, A. (1995), The Demarcation of Tel Aviv - Yafo's Municipal Boundaries Following the 1948 War: Political Conflicts and Spatial Outcome, Planning Perspectives, 10, 383-398
- Harvey, D. (1989): From Managerialism to Entrepreneurialism: The Transformation in Urban Governance in Late Capitalism. The Roots of Geographical Change: 1973 to the Present, Geografiska Annaler. Series B, Human Geography, 71. 1, 3-17
- Hubbard, P. (1996): Urban Design and City Regeneration: Social Representations of Entrepreneurial Landscapes. Urban Studies, 33. 8, 1441- 1461.
- Jessop, B. (1990). State Theory: Putting Capitalist States In Their Place. Polity Press, Cambridge.
- Jessop, B. (1997). A neo- Gramscian approach to the regulation of urban regimes: accumulation strategies, hegemonic projects, and governance, Reconstructing urban regime theory, Lauria, M., (ed), Sage
- Jessop, B. and Sum, N. (2002) An Entrepreneurial City in Action, Hong Kong's Emerging Strategies in and for (Inter) Urban Competition, Urban Studies 37(12): 2287–2313.
- Kallus, R. and Kolodny, Z. (2010), Politics of Urban Space in an Ethno-Nationally Contested City: Negotiating (Co) Existence in Wadi Nisnas, Journal of Urban Design, Vol. 15. No. 3, 403–422.
- Khamaisi R. (1995) Land Ownership as a Determinant in the Formation of Residential Areas in Arab Localities, Geoforum, Vol. 26, No. 2, pp. 211-224
- Kemp A. and Reijman R. (2004): "Tel Aviv Is Not Foreign to You": Urban incorporation on Labor Migrants in Israel, IMR 38. 1, 26- 51.
- Lauria, M. (1997) introduction, Reconstructing Urban Regime Theory, Sage, London.
- LeVine M. (1998). Conquest Through Town Planning: The Case of Tel Aviv, 1921-48, Journal of Palestine Studies, Vol. 27, No. 4, pp. 36-52.
- Margalit, T. (2013), Land, Politics and High-Rise Planning: Ongoing Development Practices in Tel Aviv–Yafo, Planning Perspectives, 2013, 28. 3, 373–397 .
- Margalit, T. (2013) Multi-Spot-Zoning: a chain of public-private development ventures in Tel Aviv, Cities 37C, 73-81.
- Marom, N. (2013) Relating a City's History and Geography with Bourdieu: One Hundred Years of Spatial Distinction in Tel Aviv, International Journal of Urban and Regional Research, DOI:10.1111/1468-2427.12027
- Ram U. (2003), "Glocommodification: How the Global Consumes the Local – McDonald's in Israel", Current Sociology 52. 2, 11-31.
- Ronald R. and Elsinga M. (editors) (2012), Beyond Home Ownership- Housing, Welfare and Society, Rautledge.
- Sagalyn, L. B. (2007), Public/Private Development, Journal of the American Planning Association, Vol. 73, No. 1: 7-22 .

- Sideway, J. D. (2007). Globalizing the geo history of city/state relations' Transactions Inst Br Geogr NS 32.
- Stone, C. (1993). Urban Regimes and the capacity to govern: A Political Economy Approach, Journal of Urban Affairs, 15. 1, 1-28.
- Swyngedouw, E. Moulaert, F. and Rodriguez, A. (2002), Neoliberal Urbanization in Europe: Large-Scale Urban Development Projects and the New Urban Policy, Antipode, 34. 3, 542-577(36).
- Yiftachel, O. (2006). Ethnocracy: Land and Identity Politics in Israel/Palestine, Pennpress, Philadelphia.
- אהרנסון, ר. (1981): שלבים בהקמת מושבות העליה הראשונה והתפתחותן, ספר העליה הראשונה בעריכת מ. אליאב, יד יצחק בן-צבי, כרך א', עמ' 83-25.
- איזנברג, א. (2013) התחדשות עירונית, המתכננים, השיח התכנוני לאן? עורכות טלי חתוקה וטובי פנסטר, רסלינג, 77-94.
- ביגר, ג. (1977): שכונות הגנים בירושלים- יסודם והתפתחותם בראשית תקופת השלטון הבריטי, קתדרה 6, 108-132.
- ביגר, ג. (1991): היבט גיאוגרפי על שלטון אימפריאלי: השלטון הבריטי וארץ ישראל בין השנים 1917-1929, ארץ ישראל- מחקרים בדיעת הארץ ועתיקותיה, כרך 22- ספר דוד עמירן. הוצאת החברה לחקירת ארץ ישראל ועתיקותיה.
- ביגר, ג. (2003): ירושלים – בירת השלטון הבריטי בארץ ישראל 1917-1948, בתוך י. בן אריה (עורך), ירושלים בתקופת המנדט – העשייה והמורשת, יד יצחק בן צבי, עמ' 63-73.
- בן אריה, י. (1981): שנים-עשר היישובים הגדולים בארץ-ישראל במאה התשע-עשרה, קתדרה 19, עמ' 143-83.
- גולן, א. (1991): מכפר נטוש לשכונה עירונית: סיפוחו של כפר סלמה לתל אביב, מתוך: מרחבים- קובץ מחקרים בגיאוגרפיה של ארץ ישראל והמזרח התיכון.
- גולן, א. (2001): שינוי מרחבי- תוצאת מלחמה, השטחים הערביים לשעבר במדינת ישראל 1948-1950. המרכז למורשת בן גוריון, אוניברסיטת בן גוריון בנגב, קריית שדה בוקר.
- גורן, ת. (2008): שיתוף בצל עימות: ערבים ויהודים בשלטון המקומי בחיפה בתקופת המנדט הבריטי, הוצאת אוניברסיטת בר-אילן.
- גורן, ת. (2011): חזון חיפה העברית הגדולה: סיפוח שכונות כאמצעי להשגת יתרון דמוגרפי בתקופת המנדט, עיונים בתקומת ישראל, עמ' 260-230.
- גן מור, ג. (2008) הנדלניס"טית, הפרה של הזכות לדיוור על ידי מדינת ישראל, הוצאת האגודה לזכויות האזרח, <http://www.acri.org.il/pdf/Diur.pdf>
- דהאן, י. (2007): תיאוריות של צדק חברתי, הוצאת האוניברסיטה המשודרת, משרד הביטחון.
- וייס, י. (2007): ואדי סליב, הנוכח הנפקד, הוצאת הקבוץ המאוחד.
- חתוקה ט.: קצוות פרומים: על מחיקה והבניה של גבולות, עיר ישראלית או עיר בישראל? שאלות של זהות, משמעות ויחסי כוחות, הקיבוץ המאוחד, 2006, עמ' 77-44
- חתוקה, ט. ופנסטר, ט. (2013) המתכננים, השיח התכנוני לאן? עורכות ט. חתוקה וט. פנסטר, רסלינג, תל אביב.
- יעקובי ח. (2006): על הזכות לעיר: (אי)- תכנון ומחאה מרחבית בעיר המעורבת לוד, בתוך: עיר ישראלית או עיר בישראל? שאלות של זהות, משמעות ויחסי כוחות, ח. יעקובי וט. פנסטר, עורכים, הקיבוץ המאוחד, 78-109.

- כץ, י. (2002): והארץ לא תימכר לצמיתות- עקרון הקרקע הלאומית בהליך החקיקה ובחוק הישראלי, קרקע-סוגיות במדיניות קרקעית, המכון לחקר מדיניות קרקעית ושימושי קרקע, ירושלים.
- כרמון, נ.: שיקום עירוני: שלושה דורות של מדיניות והדגמתה בשכונות תל אביב- יפו, מתוך: מחקרי תל אביב-יפו, תהליכים חברתיים ומדיניות ציבורית, כרך ב', הוצאת רמות 1997.
- מונטרסקו ד. ופביאן ר. (2003): "כלוב הזהב"- גיטרפיקציה וגלובליזציה בפרויקט גבעת אנדרומדה, יפו, תיאוריה וביקורת 23, עמ' 141-178.
- מרגלית, ט. (2013) עסקה תכנונית, מתוך: המתכננים, השיח התכנוני לאן? עורכות טלי חתוקה וטובי פנסטר, רסלינג, 179-197.
- מרגלית, ט. (2014), תכנון ובניה בערי ישראל, פרק 9 מתוך: השלטון המקומי בישראל, בין המדינה, הקהילה וכלכלת השוק, בעריכת יגיל לוי ואתי שריג, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 533-610
- פנסטר, ט. ושלמה, א. (עורכים) (2014), ערי המחר תכנון, צדק וקיימות היום, הוצאת הקבוץ המאוחד- קו אדום.
- נתי מרום (2010) מאה שנים של היבדלות, קהילות מתבדלות ומגודרות בתל אביב בפרספקטיבה היסטורית, קהילות מגודרות בישראל, אמנון להבי (עורך), הוצאת הפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל אביב, עמ' 169-214.
- דני פילק: פופוליזם והגמוניה בישראל, רסלינג 2006.
- צפדיה, א. (2006): ישראליותן של ערי הפיתוח, עיר ישראלית או עיר בישראל? שאלות של זהות, משמעות ויחסי כוחות, הקיבוץ המאוחד, 2006, עמ' 191-215.
- קימרלינג, ב. (2004): מהגרים, מתיישבים, ילידים, המדינה והחברה בישראל- בין ריבוי תרבויות למלחמת תרבות, עלמא עם עובד, תל אביב.
- שילוני, צ. (1991): הקרן הקיימת לישראל וחברת הכשרת הישוב- התפתחות מערכת היחסים בין שתי החברות הציוניות הגדולות להתיישבות, מתוך: מחקרים בגיאוגרפיה היסטורית יישובית של ארץ ישראל, קובץ שני, יד יצחק בן צבי.